MUNKA ÉS TUDÁS KÖNYVTÁRA

DR. RUDAS LÁSZLÓ

ÁLLAM ÉS DEMOKRÁCIA

ÖTÖDIK KIADÁS

SZIKRA KIADÁS BUDAPEST 1947

DR RUDAS LÁSZLÓ

Állam és demokrácia

SZIKRA KIADÁS BUDAPEST 1947

Felelős kiadó: Seress Géza
SZIKRA IRODALMI ÉS LAPKIADÓ VÁLLALAT, NYOMDAI RT.
Felelős vezető: Nedeczky László

1. A MARXISTA ÁLLAMELMÉLET.

A demokrácia kérdése ma az érdeklődés homlokterében áll. Újságírók, tudósok, egyetemi tanárok, külföldi és hazai politikusok nyilatkoznak, írnak és beszélnek a demokráciáról. Vannak, akik „ideális" demokráciát szeretnének Magyarországon, vannak akik azt kívánják, hogy „híd legyünk a nyugati és keleti demokráciák között". Különösen sokan vannak, akik a népi demokráciát értik félre, esetleg tudatlanságból, de többnyire nagyon is szándékosan, hogy útat csináljanak a reakciónak.

Hogy a demokrácia kérdésében világosan lássunk, vissza kell mennünk annak gyökeréig. A demokrácia pedig meghatározott államforma. Így a kérdés gyökere kétségtelenül az államban van. Marx és Engels elvileg tisztázták már ezt a kérdést, de haláluk után az államról szóló tanításaikat vagy elfelejtették, vagy szándékosan eltorzították. A marxizmus államelméletét meg kellett tisztítani a ferdítésektől, hamisításoktól és tovább kellett fejleszteni a kapitalizmus imperialista korszakára.

Ez volt a nagy mű, amelyet Lenin végrehajtott. Klasszikus munkája, az „Állam és forradalom" feltárta az állam keletkezésének és szerepének történelmi alapjait s ennek ismerete elengedhetetlenül szükséges akkor, ha demokráciáról és annak a szocializmushoz való viszonyáról beszélünk. Lenin kiszabadította a homályból s eredeti tisztaságában állította elénk a marxi tanítást. E szerint a demokrácia nem független az államtól, ellenkezőleg: a legszorosabban összefügg vele, és ha nem tudjuk, mi az állam lényege, a demokrácia lényegéről sem lehet világos fogalmunk.

Az államnak fontos szerepe van életünkben. Születésünktől kezdve egész életünket végigkíséri az állam beavatkozása. Ha születtünk, be kell jelenteni születésünket. Iskoláival nevelésünket irányítja, mert az állam számára nem közömbös, hogy milyen irányú ez a nevelés. Majd katonának szólít bennünket az állam, házasságunkat csak állami anyakönyvvezető előtt fogadja el érvényesnek, és azt is csak a katonai szolgálat letöltése után. Életünk minden megnyilvánulásában látnunk, tudnunk és éreznünk kell, hogy a legszorosabb összefüggésben vagyunk az állammal. Állandóan nyakunkon tartja a kezét, anélkül, hogy ezt természetellenesnek éreznők, mert hiszen nevelésünket éppen úgy irányítja, hogy

mi azt magától értetődőnek tartsuk és fel se vessük a kérdést, hogy mi voltaképen az állam, hogy volt-e állam mindig s ha nem volt, miért van, miből keletkezett, milyen jogon avatkozik szüntelenül az életünkbe? A marxizmus az egyetlen tudomány, amely választ ad ezekre a kérdésekre és meg tudja magyarázni, mi az állam. Semmi más, ú. n. állambölcseleti irányzat nem tud és nem is akar helytálló feleletet adni erre a kérdésre, mert a polgári talajban gyökerező irányzatoknak éppen az a célja és érdeke, — mint az egész polgári osztálynak — hogy elhomályosítsa ezt a kérdést. A polgári társadalom soha sem fogja elismerni, hogy az állam eszköz a mindenkori uralkodó osztályok kezében az elnyomottak fölötti uralmuk biztosítása és fenntartása érdekében. A dolgozóknak azonban érdeke, hogy világosan lássanak ebben a kérdésben, tudniok kell tisztán és leplezetlenül, a maga igazi valójában, hogy mi az állam.

Az állam történelmi kategória

A marxizmus államelmélete központi része a marxizmusnak. Marx elmélyült tudományos módszerrel tanulmányozta az állam megjelenésének és kialakulásának formáit a történelem folyamán és ebből szűrte le legfontosabb tételét, amely szerint az állam a történelem terméke — történelmi kategória. Olyan jelenség tehát, amely nem öröktől van és nem is lesz örökké. Az állam keletkezik, a történelmi fejlődés bizonyos szakaszában, egy bizonyos időszak folyamán virágzik, hogy azután, történelmi fejlődésének egy fejlettebb szakaszán ismét eltűnjön. Az emberiség történetében hosszú, évezredekre nyúló korszak volt — az írott történelem kora előtt —, amikor a társadalomban osztályok nem voltak, ugyanakkor semmiféle állam sem volt és az emberiség az őskommunizmus állapotában élt. Ezt követte az a történelmi periódus, amely alig néhány ezer évre nyúlik vissza, amikor kialakul az osztálytársadalom és ebben keletkezik és nő nagyra az állam. Ezután következik az az időszak, amikor a társadalomban megszüntetjük az osztályokat és az osztályokkal együtt el fog tünni az állam is.

Az állam az uralkodó osztály erőszakszervezete

A marxi államélet második tétele, hogy az állam és a társadalmi osztályok szorosan összefüggnek egymással. Állam csak ott van, ahol társadalmi osztályok is vannak. Ez következik abból a szerepből, amelyet az állam a társadalmi életben betölt. Az állam nem egyéb, mint valamely osztály (vagy osztályok) szerve, amely arra alakult, hogy a többi osztályokat elnyomja. Amint Engels mondotta, az állam legvilágosabb kifejezője annak, hogy a társadalomban osztályharcok folynak. Ezek a harcok annyira elvadulnának, hogy a társadalom részekre szakadna, ha nem volna valami szerv, amely fékentartja azokat. Ezért kialakul az embereknek egy csoportja, az ú. n. *közhatalom*, amely fegyveresen fékentartja

a társadalom másik, többnyire tetemesen nagyobb részét és megakadályozza, hogy az is felfegyverkezzék. (Látjuk a történelemből, hogy minden győztes forradalom után az uralkodó osztályok első dolga volt, hogy a fegyverhez jutott népet lefegyverezzék, nehogy az fegyvereit a győzelem haszonélvezői ellen fordítsa.) Az állam: fegyveres emberek csoportja. Megtörténhetik, hogy az uralkodó osztály teljesen felfegyverzi magát (az ókori rabszolgatartó államok, a középkori hűbérállam), de az is megesik, hogy nem az egész uralkodó osztály hord fegyvert, hanem külön fegyveres erőt tart (hadsereg, rendőrség, csendőrség) és a közönséges polgárnak csak kivételes esetben ad fegyvert a kezébe, hogy veszélyessé ne váljék a polgári állam számára. Ez a közhatalomnak nevezett fegyveres erő az állam lényege. Ehhez járulnak azután bizonyos, az államot kiegészítő anyagi alkotó elemek: börtön, bilincsek, vérpad, akasztófa. Az államot jelentő fegyveresek csoportjához tartozik minden fegyveres embercsoport, amelynek az a hivatása, hogy az elnyomott osztályokat fékentartsa: katona, rendőr, csendőr, mezőőr, fegyőr, hóhér. Világos ebből, hogy akár a rabszolgatartók, akár a hűbérurak, akár a burzsoázia államáról van szó, az állam alapvető funkciója: a kizsákmányoltak elnyomása, fékentartása. Nem változtat ezen az sem, hogy a polgári állam olyan intézményeket is hoz létre, amelyek esetleg a dolgozók javát is szolgálják. Kórházakat, iskolákat, vasutakat, hidakat épít, csatornáz stb. Ha a polgári államnak e tevékenységét alaposan szemügyre vesszük, akkor hamarosan kiderül, hogy ezek is elsősorban az uralkodó osztályok érdekeit szolgálják és hatalmát erősítik. Ahhoz, hogy a munkást a modern gyárban dolgoztatni lehessen, meg kell tanítani írni és olvasni. A közlekedést javítani kell, hogy a tőkés árúinak kicserélése zavartalanul mehessen végbe. Az esetleg kitörő és elharapódzó járványok a burzsoáziát sem kímélik és így a közegészségügy fejlesztésével védekezni kell ellenük. Még a munkásvédelmi törvényeket is azért hozta meg a kapitalizmus gyermekkorában az angol polgári állam, mert a munkásosztály elsatnyúlása veszélyeztette a tőkés termelést és így a munkásosztály nyomása alatt az *egész* tőkésosztály érdekében az állam kénytelen volt az *egyes* tőkések profitharácsoló dühét megfékezni.

Az állam tehát elnyomószerv, melynek az a hivatása, hogy a társadalom szétesését megakadályozza.

Demokrácia és diktatúra

Ebből következik a marxista-leninista államelmélet harmadik sarkalatos megállapítása: *Demokrácia és diktatúra nem egymást kizáró ellentétek*, hanem bár ellentétesek mégis összetartozó fogalmak. Minden diktatúra egyúttal demokrácia is és fordítva. A kérdés mindig az, kinek demokrácia és ki felett diktatúra? Az ókori híres demokratikus államok (Athén, Róma) demokráciát jelentettek a rabszolgatartók számára és ugyanakkor a legkeményebb diktatúrát a rabszolgák számára. A hűbéri állam is demokrácia volt a

nemesek számára (habár igen szűk demokrácia) és diktatúra a jobbágyok felett. E megállapítás alól nem kivétel a polgári demokratikus állam sem, amely — mint látni fogjuk — demokrácia a tőkések és diktatúra a dolgozók számára. A későbbiek során látni fogjuk, hogy természetesen a dolgozók számára nemcsak hogy nem mindegy, hanem döntően fontos, vajjon a burzsoázia uralma a polgári demokrácia formájában, vagy a fasizmus nyílt terrorista diktatúrájában valósul-e meg. De mindenesetre helytelen és félrevezető a demokrácia értelmét a szó lefordításában keresni. Demos= nép és kratia = uralom, vagyis demokratia = népuralom. Ha ugyanis csak azokat az államokat hajlandó valaki demokráciáknak elismerni, amelyekben a nép uralkodik, akkor a híres demokráciák egész sorát kellene a fogalomból kirekeszteni. Eszerint nem lehetne sem az ókori Rómát, vagy Athént, sem Angliát vagy az Egyesült Államokat a demokráciák közé sorozni. Ilyen helytelen eredményekre vezet az az eljárás, amellyel ma is sokan próbálkoznak, mikor a demokrácia fogalmát elvontan próbálják meghatározni, ahelyett, hogy a történelmi valóságot, az egyes államokat vizsgálnák meg. A demokrácia — mondja Lenin — egyrészt az erőszak szervezett alkalmazása emberekkel szemben, másrészt azonban a polgárok egyenlő jogának elismerése arra, hogy az állam berendezését és igazgatását meghatározhatják. Aszerint beszélünk szűkebb, vagy tágabb demokráciáról, hogy ez a jog a lakosság mekkora körére és milyen mértékben terjed ki, mennyire válik valósággá.

Az állami erőszak nem mindig közvetlenül nyilatkozik meg. A rabszolgatartó államoknak szüntelenül készen kellett lenniök a rabszolgalázadások véres elnyomására. A modern polgári állam csak kivételesen fordul a nyílt erőszakhoz. A polgári társadalom gazdasági szervezete a munkást külső erőszak nélkül kényszeríti a termelésbe — az erőszak szerepét betölti a létfenntartás ösztöne, az éhség —, a békés termelés ilyenformán biztosítva van minden külső erőszak nélkül is. A rabszolgát, hogy a termelésbe lehessen állítani, előbb véres háborúk árán el kellett rabolni, aztán erőszakkal munkára szorítani. A hűbérúrnak is erőszakkal kellett jobbágyát a robotmunka elvégzésére kényszeríteni. A nyílt erőszak e társadalmak rendes kelléke. A tőkés társadalomnak a nyílt erőszakra rendszerint csak akkor van szüksége, ha a munkás lázad, de akkor azután az erőszak mindig megjelenik. Máskor meglapul, a háttérbe húzódik s ez kelti azt az illuziót, hogy lényegbeli különbség van az ókori, a feudális és a modern burzsoá állam között. Lényegbeli különbség azonban nincs közöttük. A modern polgári államnak is az elnyomás a hivatása, mint minden megelőző osztályállamnak. A modern polgári állam is éppoly kevéssé képviseli az egész társadalom érdekeit, mint bármely ókori, vagy feudális állam és ez is az uralkodó osztály erőszakszervezete. Ezt bizonyítja az is, hogy mihelyt a termelés menete a társadalomban megakad, mihelyt a proletár nem engedelmeskedik, hanem lázad, az állam azonnyomban a nyers erőszakot alkalmazza.

A szocialista állam

A szocialista állam, Engels szavai szerint, már nem állam a szó tulajdonképeni értelmében, mert nem a kisebbség elnyomó szerve a többség ellen, hanem fordítva, a többség elnyomó szerve a kizsákmányoló kisebbség ellen. A szocialista állam azonkívül nem arra törekszik, hogy az elnyomást megörökítse, hanem hogy az osztályokat megszüntesse s azután minden elnyomást lehetetlenné tegyen. Természetesen a szocialista állam, amely a Szovjetunióban 1917 novemberében a nagy szocialista forradalom győzelmével megszületett, nem áll egy helyben, hanem a fejlődés során állandóan változtatja formáját. Közvetlenül a kizsákmányolók uralmának a megdöntése után a Szovjetállamnak két fő funkciója volt. Először az ország lakosságának túlnyomó többségét alkotó dolgozók érdekeinek védelmében elnyomta a hatalom régi birtokosainak kísérleteit uralmuk visszaszerzésére. Másodszor megvédelmezte a kivívott szabadságot a külföldi imperialisták támadásaival szemben. Az új szocialista államnak még egy harmadik funkciója is volt: „a gazdasági-szervező és kultúrális-nevelő munka" (Sztálin). Ez a funkciója azonban ebben az időben még nem nyomult előtérbe.

A Szovjetállam fejlődésének második korszakában a szocialista állam funkciói megváltoztak. Alapvető feladata *a szocializmus építése*. Mivel nem volt rá többé szükség, megszűnt az elnyomás befelé és helyette új funkció jelent meg: a népvagyon védelme a tolvajokkal és harácsolókkal szemben. Az állam fegyveres ereje élét már nem befelé, hanem kifelé fordítja, kívülről jövő támadás, becsempészett kémek ellen védelmezi a szocialista hazát, az állam gazdasági-szervező és kulturális-nevelő funkciója pedig főfeladattá vált. A világháborúban végül a szocialista haza védelme lett a proletárállam legfőbb funkciója.

Látjuk tehát, hogy a szocialista állam alapvetően különbözik minden megelőző államtól. Formáját a fejlődésnek megfelelően változtatja, de erejére mindaddig szükség van, amíg fennáll a kívülről jövő támadás veszedelme. A szocialista állam tehát csak akkor szűnik meg, hal el, „ha megszűnik a kapitalista környezet, s ha szocialista környezet fogja felváltani" (Sztálin).

2. ÁLLAMTÍPUSOK ÉS ÁLLAMFORMÁK

A rabszolga-állam

Az állam bármennyire különböző típusú is, mindig osztályállam marad. A rabszolgaállam más típusú, mint a hűbéres állam és ez megint más típusú, mint a modern polgári állam. A rabszolga-állam funkciója az volt, hogy megszervezze és fékentartsa a rabszolgákat. Véres háborúkat folytatott, hogy területeket hódítson és elhurcolhassa onnan a rabszolga munkaerőt. E célból las-

sanként meghódította az egész ismert világot (a római impérium). Az ókor háborúi rabszolgaszerző háborúk. Gyakran magas civilizációjú népeket tesznek rabszolgákká (a görögök, mint római rabszolgák). A győzők: rabszolgatartó népek. Persze az ókori rabszolgatartó államok sem egyformák. Az egyiptomi állam különbözött a görögtől. Egyiptomban, ahol az ország gazdasági élete, termelése a Nilus áradásaitól függött, a vízművek, csatornázások munkája szükségessé tette az erős, központi erőszakszervezet kialakulását, a fáraók államát. Hellas kereskedő ország volt, nagy városokkal, amelyek nem alakultak egységes állammá. Minden görög város külön állam volt. Spárta évről-évre rendszeres vérfürdőt rendezett a helóták (a meghódított és rabszolgasorban tartott nép) között, hogy rettegésben tartsa őket. Athénben demokrácia alakult ki — itt a szabad polgárok között is éles osztályharc folyt és a szegényebbek egy időre meghódították a hatalmat —, de ez a demokrácia csak a szabadokra korlátozódott. A legdemokratikusabb szabad görögöknek éppúgy érdekük volt a rabszolgák elnyomása, mint az arisztokratáknak.

A hűbéri állam

A feudális állam más típusú állam. Minden nagyobb földbirtok úgyszólván állam volt. A földesúr fegyveres embereket tartott, akik a parasztokat engedelmességre és termelésre szorították. Az uralkodó osztály itt is állig fel van fegyverezve. Az oldalukon csüngő kard, vagy gyikleső nem külső dísz csupán, hanem valódi fegyver — ugyanakkor a parasztjobbágynak nincs joga a fegyverviselésre.

Az abszolút monarchia

A harmadik típusú állam a polgári állam. Nyílt forradalomban születik meg, a régi feudális társadalom elleni harcban keletkezik és nem idősebb, mint maga a polgári osztály. A hűbéri és a polgári állam között volt azonban egy átmeneti korszak is, amikor a polgári osztály kialakulni kezdett és a kereskedelem és a gazdasági élet általános fellendülésével mind nagyobb gazdasági súlyra és befolyásra tett szert, de a politikai hatalom még változatlanul a régi feudális uralkodóosztály kezében maradt. A legnagyobb földesúr — a király — ekkor kihasználja a városok gazdagságát és a megerősödő polgárságra támaszkodik, hogy megszilárdítsa hatalmát a főnemességgel szemben. Kialakul az abszolút monarchia államtípusa. Ez látszólag egyensúlyozó szerepet tölt be a két vetélkedő osztály között: a földesúri osztály gazdaságilag meggyöngült, de a politikai hatalmat még a kezében tartja, — a burzsoázia gazdaságilag megerősödött, de még gyönge ahhoz, hogy elhódítsa a politikai hatalmat. Az egyik *már*, a másik *még* nem elég erős: az államhatalom látszólag mindkettő fölé kerekedik. (Nálunk Mátyás király a városok, céhek pénzéből terem-

tette meg állandó hadseregét, a feketesereget, hogy fékentartsa a Rozgonyiakat, Cilleiket, a féktelenkedő foldesúri osztályt.) Amikor ilyen állapot következik be, az állam látszólag a két osztály fölé emelkedik, de a valóságban mindig az egyik elnyomó szerve marad a másikkal, valamint a többi osztályokkal szemben. Az abszolút monarchia mihelyt kiépítette és megerősítette bürokráciáját és hadseregét, a feudális arisztokrácia szerve lett és polgári forradalmaknak kellett jonniök, az angoloknak és franciáknak, hogy széttörje azt. Az abszolút monarchia követhet dinasztikus érdekeket s öncélúvá vált bürokráciája igyekezhet mindkét osztály elnyomására, de ezt is csak addig, amíg nyíltan szembe nem helyezkedik a feudálizmus érdekeivel. Ha összeütközésbe kerül vele, a bürokráciának vissza kell táncolnia. Az abszolút monarchiához hasonló szerepet játszott Európában az úgynevezett bonapartizmus (Franciaországban kétszer, a nagy francia forradalom idején I. Napoleon Bonaparte, az 1848-as forradalom után pedig III. Napoleon személyében — innen kapta nevét is). Itt nem a nemesség és a burzsoázia között tartja az egyensúlyt az állam, hanem a burzsoázia és a proletariátus között, amelyek közül az első *már* nem tud közvetlenül uralkodni, az utóbbi *még* nem tudja átvenni a hatalmat. De itt is az állam csak *látszólag* áll osztályok fölött, a valóságban bár *politikailag* a burzsoáziát is megfosztja a politikai hatalomtól a hadsereg javára, de a burzsoáziát megvédi a proletariátussal szemben és minden osztályérdekét kielégíti. Két osztály egyensúlyi helyzetében sincs pártatlan állam, hanem az mindig az uralkodó osztály érdekeit szolgálja. Osztályfölötti állam nem létezik.

A polgári állam

A polgári állam a tőkésosztály állama és így a tőkésosztály elnyomó szerve. Gazdaságilag a polgári állam a kollektív burzsoázia szerve és ebből nemcsak az következik, hogy elnyomja a dolgozókat, hanem az is, hogy a burzsoázia közös érdekeit képviselve, ha kell, elnyomja az egyes burzsoát vagy egyik-másik burzsoá réteget is. Angliában a tőkésosztály nagy harcot kezdett a földbirtokos osztály ellen a gabonát terhelő védővámok eltörléséért. Az angol nagybirtokos osztály a védővámok segítségével monopolizálta a belső piacot, de a tőkésosztálynak nem volt érdekében a magas gabonaár, hiszen a drága kenyér a munkabérek emelkedéséhez vezetett. Harcában a tőkésosztály azzal az ígérettel állította maga mellé a munkástömegeket, hogy ha olcsóbb is lesz a kenyér, nem fogja leszállítani a munkabéreket. A védővámokat eltörölték, de a munkabéreket mégis leszállították. A földbirtokos osztály azonban „bosszút állt" és a munkássággal szövetkezve keresztülhajszolta az első munkásvédelmi törvényeket, megvédte a női és gyermekmunkát és a 14 órás munkaidőt megrövidítve, $10^1/_2$ órában szabályozta azt. A polgári állam a burzsoázia közösségének érdekeit védi az egyes burzsoá ellen is, de ami a munkás-

osztályt illeti, annak kizsákmányolását feltétlenül és minden körülmények között biztosítja. A hosszú munkaidő következtében az angol munkásosztály elsatnyult, a tőkésosztály számára oly értékes ereje ment veszendőbe, hogy a burzsoázia érdeke is volt, hogy ennek az állapotnak véget vessen. De az állam önszántából még ezt sem tette volna meg, ha nem érvényesült volna külső nyomás a konzervatívokkal szövetkezett munkásosztály részéről.

Államformák

A polgári állam a polgári társadalom uralkodó osztályának, a burzsoáziának szerve. De a polgári állam is különböző formákat mutathat fel. Van alkotmányos királyság és van köztársaság. E formák különbözősége attól függ, hogy a polgári társadalom a maga forradalmát a feudális rendszerrel szemben mennyire radikálisan hajtotta végre. A polgári forradalom Angliában 1640-ben, korán indult meg, a polgárság még nem volt elég erős ahhoz, hogy a forradalmat következetesen végigvigye és meghagyta bizonyos maradványait a régi feudális osztálynak, amely maga is polgári osztállyá alakult át. Így megtartotta a királyság lényegében feudális intézményét is.

De a burzsoázia nemcsak Angliában egyezett ki a földesurakkal és tartotta meg többek között a királyság intézményét. Így történt ez Németországban, Magyarországon és egy sereg más országban is. „A burzsoáziának előnyösebb az, hogy a szükséges változások polgári-demokratikus irányban lassabban, fokozatosabban, óvatosabban, határozatlanabbul, reformok útján menjenek végbe, hogy ezek a változások lehetőleg óvatosak legyenek a hűbéruralom „nagyrabecsült" intézményeivel (pl. a monarchiával) szemben; hogy ezek a változások lehetőleg kevésbbé fejlesszék az egyszerű nép, vagyis a parasztok és különösen a munkások forradalmi öntevékenységét, kezdeményezését és erélyét". (Lenin.)

Németországban a polgári forradalom későn következett be, a burzsoázia már félt a kifejlődött proletariátus tömegeitől, ezért kompromisszumot kötött a régi feudális uralkodó osztállyal (a monarchia is megmaradt) és meghagyta kezében az államhatalmat, azzal a feltétellel, hogy támogatja a néptömegekkel szemben. A német állam vezetése így a porosz junkerek (nagybirtokosok) kezébe került, de ők sem folytathattak más politikát, mint azt, amelyet a gazdaságilag leghatalmasabb osztály, a burzsoázia követelt.

A magyar polgári forradalom, az 1848/49-es szabadságharc, amelyet a polgárság fejletlensége, gyengesége következtében a magyar középnemesség vezetett, vereséggel végződött. A kiegyezéstől az első világháborúig terjedő történelmi korszakot Magyarországon éppen az jellemezte, hogy a magyar nagybirtokos osztály megosztozott a hatalmon az osztrák finánctőkével, majd később a mind erősebbé váló magyar nagyburzsoáziával. Ilyen körülmények kö-

zött Magyarországon a polgári társadalom a hűbéri maradványok hirhedt múzeumává vált és ezek közé nagyszerűen beillett a királyság intézménye.

Ezzel szemben a francia kispolgárság radikális pártja, a jakobinusok, 1793-ban gyökeresen és következetesen hajtották végre a polgári forradalmat, megsemmisítették a hűbéri intézményeket, így a királyságot is és megteremtették a polgári demokratikus köztársaságot. Ez a polgári köztársaság a királysággal szemben a dolgozók, a nép győzelmét jelentette. Polgári köztársaság és polgári köztársaság között természetesen lényeges különbségek lehetnek. Polgári köztársaság volt az, amelyet a jakobinusok teremtettek meg, de az is, amely III. Napoleon bukása után alakult meg és amely kiszolgáltatva a népet a burzsoázia uralmának, oly dicstelenül fejezte be pályafutását Hitler hordáinak csizmája alatt.

A polgári köztársaság tehát a polgári állam legmagasabb formája, ami azt jelenti, hogy belőle hiányoznak leginkább a hűbéri maradványok. A polgári köztársaság éppen ezért nemcsak egyszerűen a burzsoázia uralmának egyik formája, hanem egyúttal az a harctér, amelyen a dolgozók a legkedvezőbb körülmények között vívhatják meg végső harcukat. A polgári demokratikus köztársaság ezért jelent óriási értéket a dolgozók számára, ezért kell minden erőnkkel a polgári köztársaság leghaladottabb, legszélesebb formájáért harcolnunk.

3. A POLGÁRI DEMOKRÁCIA LÉNYEGE

A burkolt erőszak

A polgári állam mindenütt egyformán erőszakszervezet, de erőszak-jellege meghúzódik a demokratikus formák mögött. Az a körülmény, hogy a polgári demokráciának lehetősége van erre, hogy nem kénytelen nyílt erőszakot alkalmazni, a tőkés társadalmi rendben gyökerezik. Ez az első társadalmi forma, ahol a munkást nem kell közvetlen erőszakkal munkára kényszeríteni. Elvégzi azt az éhség, a puszta létfenntartási ösztön mozgató ereje. Külső kényszerítő erő nélkül is oda helyezi a munkást a termelésbe és az államnak csak végső esetben kell erőszakot alkalmaznia. Másrészről a modern termelés is olyan, hogy a munkásnak bizonyos műveltségre kell szert tennie, hogy a termelési folyamatban résztvehessen; a bonyolult gépek kezelése, a termelési folyamat zavartalan menetének biztosítása megköveteli, hogy a tőkés társadalom a maga jólfelfogott érdekében gondoskodjék arról, hogy a munkást megnevelje. Márpedig, ha a munkás műveltséghez jut, akkor nem lehet olyan egyszerűen, nyílt erőszakkal elnyomni. A burzsoáziának más osztályokkal való *konfliktusaiban* is szüksége volt a néptömegekre, főleg a polgári forradalmakban, amikor célja elérésére a parasztokra és munkásokra igyekezett támaszkodni; tehát politikailag aktivizálni kellett a néptömegeket. Mindez azzal a kö-

vetkezménnyel járt, hogy a burzsoázia a demokratikus polgári államban nem nyílt erőszakkal, hanem jogi formák között, bizonyos politikai intézményekkel igyekszik uralmát biztosítani.

A polgári, tőkés társadalom alapja az, hogy a munkás munkaereje áru, amellyel szabadon rendelkezik. A munkás tehát nem lehet sem rabszolga, sem jobbágy. Amíg a munkás nem viheti szabadon piacra munkaerejét, a kapitalista termelés lehetetlen. A burzsoázia gazdasági érdeke tehát megköveteli, hogy a munkást jogilag felszabadítsa a feudális megkötöttségek alól. A tőkés termelésnek azonban nemcsak a jobbágyok megkötöttsége, hanem a földesurak hűbéri kiváltsága is hatalmas akadálya volt. A nemesek adómentessége lehetlenné tette halaszthatatlan állami feladatok megoldását és minden terhet a jobbágyok vállára rakott. A jobbágyok szegénysége miatt nem alakulhatott ki belső piac a tőkések árui számára. A földbirtok megkötöttsége (ősiség) miatt nem fejlődhetett a hitelélet és teljesen elmaradt a mezőgazdaság technikája. A földesurak megvámolhatták a birtokukon átszállított árukat és ezzel akadályozták a kereskedelem fejlődését. Ilyenformán a burzsoázia alapvető gazdasági érdeke volt a hűbéri kiváltságok eltörlése és a törvény előtti egyenlőség kinyilatkoztatása.

A formális egyenlőség

A törvény előtti egyenlőség a polgári államban persze nem szünteti meg, sőt még kirívóbbá teszi a szegények és a gazdagok közti különbséget, de mégis haladás a feudális kiváltságok teremtette egyenlőtlenséggel és teljes jogtalansággal szemben. A polgári demokrácia egyenlősége tehát csak formális, jogi egyenlőség, mely mögött a legteljesebb gazdasági egyenlőtlenség húzódik meg. A tőkések egymás közötti szabad versenye nemcsak a hűbéri kiváltságok eltörlését, hanem a szabadság intézményes biztosítását is megkövetelte.

A szabadságjogok

Ezért minden polgári demokráciára jellemzők az úgynevezett „polgári szabadságjogok"; a tulajdonhoz való jog, az egyesülési és gyülekezési jog, a sajtó-, szólás- és lelkiismereti szabadság, stb. E szabadságjogok szélesebbek vagy szűkebbek, korlátozottabbak aszerint, hogy az illető országban a polgári forradalmat mennyire következetesen hajtották végre. Rendszerint csupán a vagyonos polgárokra korlátozódtak és csak a munkásság nyomása alatt bővültek annyira, hogy a munkásság és parasztság is korlátoltan élhet velük. De még legszélesebb formájukban is ellensúlyozza a szabadságjogokat az a tény, hogy a sajtó, a rádió, az iskola, a gyűléstermek, szóval a jogok gyakorlásának anyagi eszközei a burzsoázia kezén vannak és így a legtöbb esetben — meghamisítva a széles néprétegek öntudatát — csak papíron vannak meg.

A parlamentarizmus

A törvény előtti egyenlőségből következik a parlamenti, vagy képviseleti rendszer is. A hűbéri társadalomban minden nemes ember egyúttal törvényhozó is és maga hajtotta végre az önmaga által hozott törvényeket. (Ez volt a rendi gyűlés.) A polgári forradalom megszünteti a feudális rendi gyűlést, de helyébe nem teheti valamennyi burzsoá gyűlését (ez már a polgárság száma miatt is lehetetlen), hanem képviseleti rendszert hoz be, többékevésbbé tág választójog alapján választ képviselőket és ugyanakkor elválasztja a törvényhozó hatalmat a végrehajtó hatalomtól. A végrehajtó hatalom élén álló kormány ugyan felelős a parlamentnek, de a miniszterek felelőssége a valóságban igen korlátozott és csak ritkán esik meg, hogy a burzsoázia felelősségre vonja a kormányt valami törvénysértés miatt. Igaz ugyan, hogy minden polgári demokratikus kormány iparkodik, hogy úgy hajtsa végre a törvényt, hogy a burzsoázia kárára ne legyen.

A választójog terjedelme

A választójog terjedelme szintén attól függ, hogy a polgári forradalom mennyire radikálisan ment végbe. Angliában a választójog 1832-ig csak az arisztokráciára és a burzsoázia leggazdagabb rétegére korlátozódott, és csak azután terjesztették ki a burzsoáziai ipart űző részére is és jelent meg az angol kormányban az első nagyiparos miniszter Cobden személyében. Persze a választójog terjedelme attól is függ, hogy a munkásosztály ereje és szervezettsége mennyire kényszeríti a burzsoáziát, hogy a választójogot kiterjessze. Itt lényeges szerepet játszik az is, mennyire tudja a munkásosztály kihasználni az uralkodó osztályok ellentéteit. Igy az angol munkásosztály nem egyszer használta ki a konzervatív párt (nagyjában az angol arisztokrácia képviselete) és a liberális párt (nagyjában az angol burzsoázia képviselete) ellentéteit a maga javára a választójog kiterjesztésében. Az általános, nőkre is kiterjedő választójogot Angliában csak az első világháború után vezették be.

Franciaországban a nagy forradalom után a vagyoni állapoton alapuló, úgynevezett „cenzusos" választójogot vezették be, amely csupán a burzsoázia felső rétegének adott választójogot és a polgári forradalmak sorozatának kellett jönnie, hogy rákényszerítsék az államot, hogy a választójogot a burzsoázia többi rétegére is kiterjessze. Németországban Bismarck a birodalmi tanács választásakor 1866-ban általános titkos választójogot hozott be, hogy a munkásosztályt lekenyerezze s maga mellé állítsa a burzsoázia bizonyos rétege és a katolicizmus elleni harcában. De ugyanakkor gondoskodott arról, hogy a munkásság ne élhessen ezzel a joggal.

A kancellár nem volt felelős a parlamentnek, csak a császárnak. A rendőrség, a katonaság, a földesúri osztály kezében volt és Poroszországban változatlanul a kuriális választójog maradt érvényben, amikoris a munkások kúriája mindig kisebbségben maradt a burzsoázia és a földbirtokosok kúrájával szemben. Ez utóbbi két osztály szavazói több helyen szavaztak és egy-egy szavazatuk három-négy szavazatnak is számított (plurális választójog).

A magyarországi Horthy-fasizmus látszatparlamentjét nyíltan „választották" és csak később tértek rá a titkos választásra. Ekkor azonban a választójogot annyira megszűkítették (helybenlakás, iskolai végzettség követelésével, magas korhatárral stb.), hogy a magyar dolgozók túlnyomó többségét a választásokból kizárták. A magyar munkásosztálynak nem volt elég ereje ahhoz, hogy a választójog kiszélesítését kiharcolja.

A kétkamarás rendszer

A parlamenti választójog kiterjesztésének hatását ellensúlyozza a kétkamarás rendszer, a felsőházak, főrendiházak, szenátusok, amelyeknek tagjait a képviselőházénál lényegesen szűkebb, főleg vagyoni cenzuson nyugvó választójog alapján választják. (A francia szenátusnak csak két kommunista tagja volt.) A magyar látszatparlament engedelmes eszköz volt a tőkések és földesurak kezében, de a magyar reakció még így is gondoskodott arról, hogy a felsőházba csak legkipróbáltabb képviselői kerüljenek. A magyar felsőházban ugyanazok az arisztokraták és iparbárók ültek, akik az egyes kapitalista vállalatok igazgatóságában is helyet foglaltak.

A képviseleti rendszer és a választójog kiterjesztése nem feltétlenül gyöngíti, hanem erősítheti a burzsoázia uralmát, ha a dolgozók nem szabadítják fel magukat a burzsoázia befolyása alól és nem folytatnak önálló politikai harcot. Ebben az esetben a képviseleti rendszer és a választójog keltette illuziók lefegyverezhetik a munkásosztály harci lendületét és egyik legnagyobb kerékkötőjévé válhatnak a munkásosztály forradalmosításának (lásd Anglia, Amerika). Míg a burzsoázia a sajtó, az egyház, az iskolák segítségével úgy befolyásolja és neveli a munkásosztályt, hogy az a polgári államban a saját államát lássa, addig száz utat, módot talál arra, hogy a maga kizárólagos uralmát biztosítsa.

Nem egyszer az is bekövetkezik, hogy az általános választójogot használja fel eszközként arra, hogy a munkásosztályt tulajdon érdekei ellen szavaztassa. Az általános választójog nem biztosítja azok politikai hatalmát, akikre kiterjed. Marx találóan fogalmazta meg a kapitalista demokráciának ezt a lényegét, amikor azt írta, hogy az elnyomott osztályoknak minden pár évben megengedik a döntést arról, hogy az elnyomó osztályok melyik képviselője nyomja el és tiporja le őket a parlamentben.

Az államapparátus

A burzsoázia osztályuralmát a polgári demokráciában a parlamentnél is jóval szilárdabban biztosítja az a közvetlen befolyás, amelyet az államapparátusra (a közigazgatásra, bíróságokra, rendőrségre, katonaságra, stb.) gyakorol. Ez a befolyás, mint Engels kifejtette, a tőzsdén, a pénzérdekek szövevényein a szerteágazó gazdasági befolyásoláson keresztül láthatatlan és ellenőrizhetetlen. Ezt a láthatatlan és ellenőrizhetetlen befolyást csak olykor-olykor villantja meg egy-egy nyilvánosságra robbanó panama. *A polgári demokráciában az államapparátus a burzsoázia kezén van.* Kormányok jönnek és mennek, de a minisztériumok hivatalnokai, a „szakemberek", a rendőrök és hivatásos katonák a helyükön maradnak. Az angol kormányok többször váltották egymást, de az angol külpolitikát nem a változó külügyminiszterek irányították, hanem évtizedeken keresztül ugyanaz a lord Vansittart, a külügyminisztérium tisztviselője, a kormány „külpolitikai tanácsadója". Egészen bizonyos, hogy az angol külpolitikát a régi, „kipróbált" tisztviselői kar ma is nagymértékben befolyásolja. Bizonyára sokan emlékeznek még azokra a nagy vitákra, amelyek a nyugati demokráciában annakidején akörül folynak, vajjon megsegítsék-e a törvényes demokratikus spanyol kormányt Franco lázadó hordáival szemben. A példák felsorolását sokáig lehetne folytatni. Nyilvánvaló, hogy a modern polgári állam apparátusa is híven teljesíti hivatását, amely szerint az uralkodó osztálynak az elnyomottak fékentartására szolgáló eszköze.

4. A POLGÁRI DEMOKRÁCIA ÉRTÉKELÉSE

Engels az általános választójogról

A polgári demokrácia általános választójogát, a polgári parlamentet és a parlamenti harcokat a szociáldemokraták a multban erősen túlbecsülték és úgy állították be, mintha a szocializmus megvalósításának a parlamenti többség megszerzése volna a módja. Ezzel szemben Engels aláhúzza, hogy az általános választójog a polgári demokráciában a legjobb esetben is csak hőmérő, amely megmutatja, hogy mennyire emelkedett a polgári társadalomban a feszültség. Hőmérő csak, amely a munkásság politikai érettségének megállapítására szolgál, emelkedése csak azt mutatja, hogy a munkásosztály készül a burzsoázia elleni harcra. Jelentősége csak ennyi és nem több. Nem eszköz a munkásosztály számára a hatalom meghódítására. A polgári demokrácia a munkásosztályt illetően kétségkívül hatalmas lépést jelent előre a feudalizmussal szemben. A munkásosztály számára nem közömbös, hogy van-e demokrácia és milyen terjedelmű az, mert a munkásosztálynak a maga forradalmi harcának előkészítéséhez a legteljesebb mozgásszabadságra van szüksége. A polgári demokrácia korlátait és határait fel kell ismer-

nünk, de ez nem akadálya annak, hogy az általa biztosított mozgási, szervezkedési szabadságot a munkásosztály teljesen ki ne használja a maga felszabadító harcának előkészítésére. Marx mindig hangsúlyozta, hogy *a polgári demokrácia nemcsak a burzsoázia politikai uralmi formája, hanem az a politikai porond is, amelyen a munkásosztály a maga döntő harcát megvívja.* A választójog és a parlament sohasem lehet a munkásság felszabadító eszköze, de a többi polgári szabadságjogokkal együttesen igen fontos eszköz a munkásság gazdasági és politikai megszervezésére, szakszervezetbe, politikai pártba való tömörítésére és a munkásság többségének meghódítására. A parlamentarizmus és vele a polgári demokrácia nem öncél, hanem csak eszköz, hogy a polgári társadalmon túlhaladva, a munkásosztály megteremthesse és felépíthesse a maga szocialista társadalmát. Mert a polgári társadalom nem adhat többet, mint a lényege és a formális demokráca soha meg nem döntheti a burzsoázia uralmát.

„Normális" időkben a polgári állam demokratikus oldala van előtérben, de a diktatúra rögtön megmutatkozik, amikor a tőkés társadalom veszélyben forog. (Sztrájkok, utcai tüntetések, népi mozgalmak, forradalmak esetében.) A polgári demokrácia, akármilyen magasfokú is, nem szünteti meg a polgári állam lényegét és éppen ez az, amint mondottuk, ami összefűzi minden megelőző államrendszerrel. És ami a leglényegesebb: a legszélesebb polgári demokrácia is érintetlenül hagyja a különbséget a kizsákmányoló és kizsákmányolt, szegény és gazdag között. Éppen ezért a polgári demokráciát formális demokráciának nevezzük.

De ha így áll a helyzet és ha a polgári demokrácia nem egyéb, mint a burzsoázia diktatúrája a dolgozó néppel szemben, mi értéke van annak a dolgozók szempontjából? A polgári demokráciát éppúgy, mint a parlamentarizmust, sem túlértékelni, sem lebecsülni nem szabad. Az előbbit a szociáldemokraták, az utóbbit az anarchisták tették. Az anarchisták elvetik a parlamentben való részvételt, a politikai harcot, hiszen úgy sem lehet vele a dolgozókat felszabadítani. A szociáldemokraták viszont figyelmen kívül hagyták, hogy a polgári demokrácia diktatúra is, *vagyis* hogy a polgári állam nemcsak parlamenttel kormányoz, hanem katonasággal és rendőrséggel is és a parlamenti harcot a munkásosztály felszabadítása egyedüli eszközének tekintik.

A polgári demokrácia értéke

Ámde, ha a polgári demokrácia szűk is magasabb értelemben, ha hibái vannak is, mert formális, mert a szegény és gazdag közötti ellentétet nem tudja megoldani, azért nemcsak a burzsoázia uralmi formája, hanem az a forma, amelyben a munkásosztály megvívja utolsó döntő harcát a burzsoáziával. A proletariátusnak, hogy a maga döntő harcát előkészítse, szüksége van a polgári demokráciára. Csak úgy értékelhetjük a szabadságot, ame-

lyet az a proletariátusnak nyujt, ha összehasonlítjuk a fasizmussal vagy a feudalizmussal. Tudjuk ugyan, hogy a polgári demokrácia segítségével a munkásosztály nem szabadíthatja fel magát, de azt is tudjuk, hogy a polgári demokráciára szüksége van ahhoz, hogy szabadon szervezkedhessék és meghódíthassa a parasztságot és a dolgozók széles rétegeit. Nem opportunista (megalkuvó) az, aki a polgári demokráciáért küzd. Semmiféle kompromisszum nem opportunizmus, ha azt a célt szolgálja, hogy a munkásság felszabadító harcát erősítse, csak az opportunizmus, ha magát a kompromisszumot tekintjük a dolgok lényegének. A polgári demokrácia nem veszélyes, sőt hasznos és értékes, ha a munkásosztály azt a maga felszabadító harca érdekében használja fel.

A polgári demokrácia különböző formái

A polgári demokráciának is vannak különböző formái, aszerint, hogy melyik osztály küzdötte ki ezt a demokráciát. Más, ha forradalom útján született, amelyben a munkásosztály, kispolgárság és a parasztság volt a hajtóerő és a forradalom kezdeményezője és más akkor, ha a polgári demokráciát maga a burzsoázia küzdötte ki. Az olyan demokráciának, amely *a nép forradalmi harcának gyümölcse*, a politikai tartalma az, hogy itt a politikai hatalmat nem a burzsoázia, hanem a nép, a munkásosztály és a dolgozó parasztság gyakorolja (ha a munkásosztály még fejletlen volt a forradalom idején, úgy a forradalmi kispolgárság és a parasztság). A polgári demokráciának ezt a formáját nevezzük népi demokráciának.

A népi demokrácia

A népi demokrácia lényegesen különbözik a közönséges, megszokott polgári demokráciától. A francia forradalom folyamán ilyen demokrácia valósult meg 1793-ban az első francia köztársaságban. A forradalmi jakobinusok nagy érdeme volt ez. (A munkásság még fejletlen osztály, ezért a vezető forradalmi osztály a városi kispolgárság volt.) A jakobinusok tudatosan szövetkeztek a parasztokkal és likvidálták a nagybirtokot, gyökeresen likvidálták a jobbágyságot, a feudalizmus egész rendszerét és érvényre juttatták a legteljesebb szabadságjogokat. Maga a burzsoázia még a polgári demokráciát sem akarta megvalósítani. A burzsoázia, ha el is indítja a forradalmat, mihelyt győz, szükségszerűen ellentétbe keveredik az alatta levő osztályokkal és megrémülve a népi erőktől, amelyeket felidéz, kompromisszumot keres a régi hatalommal (forradalma így többé-kevésbbé alkotmányos királyságra vezet és csak akkor tűr meg köztársaságot, ha a népi tömegek nyomásának nem tud ellenállni). A jakobinusok elfogták a királyt, vérpadra küldték a burzsoázia képviselőit (a girondistákat) s továbbhajtották a forradalmat, túl azokon a kereteken, amelyeket a burzsoázia szabott elé. A legszélesebb polgári jogok érvényesülése nem érintette ugyan a

gazdag és szegény közti különbséget, a jakobinusok a magántulajdon elvi alapján állottak, sőt pártjuk legszélsőbb halszárnyát, amely a magántulajdon megszüntetését követelte, vérpadra küldték, de a jakobinusokkal a nép uralkodott: a kispolgárság és a parasztság a feudális hatalmakkal és a burzsoáziával szemben. Ez a népi demokrácia természetesen nem maradhatott meg, hanem vagy előre kellett mennie vagy hátra. A népi demokrácia éppen azért, mert formailag még polgári demokrácia: vagy visszafejlődik és közönséges polgári demokráciává vagy fasiszta reakcióvá, vagyis a burzsoázia nyílt diktatúrájává válik vagy előre megy és helyt ad a szocialista demokráciának, mely szintén „népi" demokrácia, de formájában és tartalmában már magasabb foka a demokratizmusnak. A francia forradalom esetében szükségszerűen hátra ment. A jakobinusok megvalósították a népi demokráciát, de előre, a szocializmus felé még nem mehettek, vissza a burzsoáziához meg nem akartak menni, az osztályharcok kiélesedtek és a társadalmi viszonyok fejletlensége következtében a népi demokrácia csak jobbfelé hajolhatott. Jött a burzsoá ellenforradalom, Napoleon katonai diktatúrája. A népi demokráciában, amelyet a jakobinusok megvalósítottak a nép még nem használhatta fel a maga uralmát a szocialista állam megteremtésére, de teljesen leszámolt a feudalizmus maradványaival és keresztülvitte a polgári forradalmat a végső konzekvenciákig a burzsoázia akarata ellenére. A széleskörű polgári demokráciát a burzsoázia a maga erejéből ritkán valósította meg a történelem során, mert mindig élt benne a félelem az elnyomott osztályoktól. Még inkább így volt ez a polgári társadalom fejlődésének későbbi szakaszában.

5. A FASISZTA ÁLLAM

Az erőszakos finánctőke

A hanyatló kapitalizmus korszakában a burzsoá-állam mindinkább a finánctőke befolyása alá került. Az állam közvetlenül részese lesz a nagy kapitalista monopóliumoknak, „összenő" a finánctőkével, trösztökkel, szindikátusokkal, óriás bankokkal. Az állam a monopóltőke érdekében erőszakosan lép fel kifelé, gyarmatokat igyekszik szerezni, sőt fejlett, civilizált országok függetlenségét tiporja el, hogy uralma alá hajthassa és kizsákmányolhassa ezeket a népeket. E célból erősen megnöveli hadseregét, mindig kész a háborúra. Befelé a finánctőke erőszakosan érvényesíti érdekeit a monopóliumokban nem egyesült tőkésekkel szemben, de különösen a munkásosztállyal szemben. A monopolkapitalizmus (a finánctőke uralma) erőszakos kapitalizmus és kész minden kérdést erőszakkal elintézni, különösen a munkásosztállyal szemben. Az állam ebben segítségére siet a finánctőkének azzal, hogy megszűkíti a demokráciát. Ahol lehet, szűkíti a választójogot, feloszlatja vagy felelőssé teszi a szakszervezeteket a

sztrájkok okozta „károkért", megnyírbálja a sajtó-, gyülekezési és egyéb szabadságjogokat, fokozottan igénybeveszi a katonaságot és rendőrséget a munkásokkal szemben. Minden imperialista államban megvan a hajlam a demokrácia megnyírbálására és minden mai imperialista államban is vannak a kapitalisták között olyanok, akiknek a demokrácia terhessé vált és akik a demokráciát meg akarják semmisíteni.

Mi a fasizmus?

Olaszországban, Németországban, Magyarországon és egy pár más országban ez az irányzat kerekedett felül, ami a fasizmus győzelméhez vezetett. A fasizmus a finánctőke legreakciósabb, legsovinisztább, legimperialistább elemeinek nyílt terrorista diktatúrája. Ez a terrorista diktatúra nem egyszerűen egy katonai klikknek vagy kalandoroknak az uralma, hanem a burzsoáziának az uralma, amely maga köré gyüjtötte a társadalom gyülevész elemeit, hogy segítségükkel a dolgozókat elnyomja. Téves tehát az a felfogás, mintha a fasiszta állam a dolgozókat is, a burzsoáziát is elnyomná, valamiféle különleges, mindkettőjük fölött álló állam érdekében. Persze a burzsoázia egy részét, amely a monopóliumokon kívül állott, amely a finánctőke számára kellemetlen konkurrenciát jelentett, kisajátították. De a fasizmusra éppen az a jellegzetes, hogy az a „nagy cápák" uralma. Németországban a Kruppok, Stinnesek, Borsigok, Olaszországban az Ansaldók, Japánban a hirhedt óriáskonszernek támogatták a fasiszta pártokat és a fasizmus uralomrajutása után soha nem remélt nyereségeket zsebeltek be. A fasiszta állam a legszorosabban össze volt nőve a finánctőkével.

A német fasizmus uralomrajutásának okai

A fasizmus azokban az országokban győzött, ahol az imperialista burzsoázia számára más kiút nem volt és ahol a dolgozók ellenállása gyengének bizonyult. Németországban — a fasizmus iskolapéldáját mutató országban — 1932-ben forradalom fenyegetett. A választásokon a dolgozók pártjai előretörtek, a fasiszta pártok szavazóinak száma pedig csökkent. A fasiszta mozgalom túlhaladta tetőpontját és az a veszély fenyegette a burzsoáziát, hogy ha nem nyúl a végső fegyverhez, akkor a dolgozók kezébe jut a hatalom. Ezért a burzsoázia sutbadobta a polgári demokráciát, amellyel már nem tudott kormányozni és a nyílt erőszak, a fasiszta diktatura eszközéhez nyúlt.

A burzsoázia újformájú uralmának, a brutális terrornak megvalósításához azonban bizonyos mértékig tömegerőre, tömegbázisra is szüksége volt. A fasiszta diktatúra szociális alapja Németországban jóval tágabb volt, mint például Olaszországban vagy Magyarországon. Parasztok, kispolgárok, de kis részben munkások is adtak tömeget a német fasizmus számára. Annak oka, hogy a fasizmus a nép egy részét szekere elé foghatta, elsősorban abban rejlett,

hogy az első világháború utáni, úgynevezett „weimari" német köztársaság a forradalmi mozgalmak leverése után nemcsak, hogy nem javított a néptömegek szociális helyzetén, hanem egyenesen a kapitalizmus szolgálatába szegődött. Az 1918—23-ig tartó forradalmakat a junkerek (földesurak) segítségével verték le. Ezért aztán földet nem osztottak, sőt még a volt császári család birtokainak nagyobb részét is meghagyták, másik részét pedig az állam túlfizetve vette át. Az állam pénzügyi politikája abban állott, hogy a kapitalizmust a néptömegek rovására megszilárdítsa, stabilizálja. „Munkáspárti" pénzügyminiszterek a dolgozók adófilléreiből milliós kölcsönöket adtak a burzsoáziának. A rendőrség, katonaság teljes mértékben az uralkodó osztályok, a földesurak és tőkések kezén maradt. Ehhez járult a néptömegek elkeseredése az igazságtalan versailles-i béke miatt. Ez az elkeseredés a sovinizmusnak hatalmas hullámát idézte elő Németországban és a legsovinisztább párt, a nemzeti szocialista párt, úgyszólván a hullám tetején jutott uralomra. Maga a munkásosztály nem volt egységes, két pártra szakadt, ami megbénította a fasizmus elleni harcát.

A német burzsoázia és a junkerek

Azok az okok, amelyek a német fasizmus uralomrajutását elősegítették, nemcsak a német uralkodó osztályokban, hanem a német néptömegekben is keresendők. A német burzsoázia nagymértékben különbözött a többi nyugati országok évszázados fejlődése során nagyranőtt, gyarmatokkal rendelkező, jóllakott burzsoáziájától. A német burzsoázia még fiatal volt, mohó és erőszakos. Olyan osztállyal volt szövetségben — a feudális junkerekkel —, amely a középkorban zsoldosaival egész Európát végigpusztította és amely a civilizáció máza alatt most is megtartotta barbár, rabló jellegét. Így a német imperializmus sokkal erőszakosabb, lelkiismeretlenebb, mohóbb volt, mint a többi. Szövetkezett Németország leggaládább, gyülevész elemeivel és a hitleri Németország képében olyan államot teremtett, amelynek a belső elnyomáson kívül egyetlen célja az egész világ kirablása volt. A német munkásosztály, melyet testvérharc gyengített, nem volt elég erős ahhoz, hogy a fasizmus győzelmét megakadályozza. Az imperialista finánctőke legreakciósabb szárnya eltiporta saját munkásosztályát, megszervezte a fasiszta német államot és hozzálátott, hogy az egész világot uralma alá hajtsa.

A fasiszta állam működését mindjárt azzal kezdte, hogy ellenfeleit a legkegyetlenebb terrorral egyszerűen kiirtani igyekezett. Azok az állati kegyetlenkedések, amelyekről most a nürnbergi per folyamán lehull a lepel, emberek millióinak kiirtása agyafúrt technikai berendezésekkel, mutatják, milyen szörnyű módon próbált a fasizmus politikai ellenfeleivel végezni. Ezek a kegyetlenkedések nem egyszerűen beteg szadisták tettei. Nemcsak Hitler, hanem az egész imperialista német burzsoázia felelős értük. A burzsoázia

mindig megmutatta, mennyire nem riad vissza semmiféle kegyetlenségtől, ha arról van szó, hogy végezhet a porban heverő dolgozókkal. 1919-ben a magyar burzsoázai és földesúri osztály nem habozott a magyar munkásság és parasztság legjobbjait kiírtani. Héjjasék, Francia-Kissék, Horthyék kínozták és megcsonkították, élve temették el foglyaikat. A francia burzsoázia az 1871-es francia kommün leverése után vérszomjasságban és kegyetlenségben ugyancsak nem maradt el a többitől. A történelem tele van az uralkodó osztályok által elkövetett rémségekkel és ha a fasiszta gaztettek felülmúlják a többieket, akkor ez csak azt bizonyítja, hogy a német uralkodó osztályok még kegyetlenebbek voltak, mint az eddigiek.

6. A NÉPI DEMOKRÁCIA

Nem lehet visszatérni a polgári demokráciához

Nemcsak arról volt szó, hogy a fasizmus azokban az országokban, ahol uralomra jutott, eltiporta a nép legelemibb szabadságjogait és megsemmisítve a polgári demokráciát, a finánctőke nyílt, brutális diktatúráját valósította meg, hanem a legerősebb fasiszta ország, Németország, hatalmasan felfegyverkezve megindult, hogy kirabolja és uralma alá hajtsa a világot. A fasizmus tehát nemcsak a demokrácia, hanem a nemzeti függetlenség számára is halálos veszélyt jelentett. A szabadság védelme — mint annyiszor a történelemben — újra egybeesett a nemzeti függetlenség védelmével.

A fasizmus veszélye mindenütt kiváltotta a munkásság ellenállását. De a fasizmus elleni harc — különösen azokban az országokban, amelyeknek függetlenségét a fasizmus megsemmisítéssel fenyegette, vagy meg is semmisítette — nemcsak a munkásság, hanem minden igaz hazafi ügyévé vált. Jugoszláviában, Franciaországban, Csehszlovákiában, Dániában, Norvégiában, de Magyarországon is nemzeti összefogás alakult ki a munkásosztály, a Kommunista Párt vezetésével. Hatalmas lendületet kapott ez a harc akkor, amidőn a Szovjetunió belépett a háborúba. A fasizmus fenyegető veszélye elleni védekezés kiváltotta az emberiség haladó részéből a legmélyebb, legnemesebb érzelmeket, eggyékovácsolt osztályokat és nemzeteket egy közös törekvésben: a civilizáció, a haladás, a demokrácia, a nemzeti függetlenség védelmében. A fasizmus elleni háború nemzeti háború volt, a szabadságért folytatott harc nemzeti harc. A küzdelem a szabadság és nemzeti függetlenség híveinek győzelmével ért véget.

Azokban az országokban, ahol a fasizmus uralkodott és a népet katasztrófába vitte, a fasizmus bukása után lehetetlen volt visszatérni a „normális", „megszokott" polgári demokráciához. Az a nép, amely a fasizmus elleni küzdelemben a legsúlyosabb áldozatokat hozta, amelynek a fasizmus leverése után minden hatalom a kezébe került, nem adhatja át egyszerűen a hatalmat annak a burzsoáziának, amely vagy maga segítette uralomra a fasizmust, vagy

nem tudta és nem akarta megvédeni az országot a német rablók ellen.

Különösen Magyarországon az uralkodó osztályok, a finánc-oligarchia és földesurak megmutatták, hogy szűk osztályérdekeiket mindennél előbbre helyezik és hogy semmit nem törődnek a nemzet érdekével. Szövetkeztek Németországgal és résztvettek a Szovjetunió elleni rablóhadjáratban, mert éhesek voltak a zsákmányra és mert gyűlölték a Szovjetuniót, amelynek népe saját vérszívóitól megszabadulva, a maga kezébe vette sorsának intézését. Ugyanakkor gyűlölték ezek az urak a magyar népet is és féltek tőle. Hogy fenntarthassák belső, népelnyomó uralmukat, megmaradtak Hitler utolsó csatlósának, végveszélybe döntve az országot. A Vörös Hadsereg csapásai összetörték a magyar földesurak és finánctőkések népelnyomó uralmát. A magyar dolgozók szabadsághoz jutottak, ha ezt a szabadságot nem is maguk vívták ki, hanem ajándékba kapták. A magyar nép hosszú évszázadok óta először jutott abba a helyzetbe, hogy maga vegye kezébe sorsának irányítását. A mult végérvényesen elpusztult, de merre haladjon a jövő útja?

Nem vehetjük az irányt a proletárdiktatúrára

Nem nehéz belátni, hogy az adott helyzetben a Magyar Kommunista Párt nem tűzhette közvetlen célul maga elé a szocializmus kivívását, a proletárdiktatúra (proletárdemokrácia) megteremtését. A fasiszta rablók által német alapossággal kifosztott, a bűnös háború által rombadöntött országban akkora volt a pusztulás, mint még soha történelme folyamán. Forradalmakat csináltak már nehéz gazdasági körülmények között: Oroszországban az 1917-es októberi szocialista forradalomnak is nyakába szakadt a vesztett háború és a szétvert cárizmus egész csődtömege, de a magyar mezőgazdaság, ipar és közlekedés pusztulása minden képzeletet felülmúlt. Valóban romokból kellett elkezdeni az ország felépítését. Egyetlen párt, vagy osztály sem vállalhatta egymagában ezt a munkát. Minden demokratikus erő összefogására volt és van szükség. Ilyen körülmények között a párt- vagy osztályharcok kiélezése a demokrácia hívei között egyet jelentett volna a nemzet teljes katasztrófájával. Nemcsak a nemzet, hanem a munkásosztály ellen is vétkezik az, aki a demokratikus erők egységét megbontani igyekszik, mert ezzel az ország felépítését lassítja meg és nehéz évekkel hosszabbítja a dolgozók szenvedését. De nemcsak a gazdasági felépítés, hanem a reakció elleni eredményes harc is megköveteli a demokratikus erők összefogását. A volt földbirtokosok, a régi hatalmukra visszavágyó nagytőkések, a spekulánsok, a magukat demokratának álcázó fasiszták semminek sem örülnének jobban, mint a demokratikus frontban bekövetkező szakadásnak. Minden igyekezetük arra irányul, hogy szembeállítsák egymással a munkásságot és a középrétegeket, a várost és a falut, a jómódú és szegény parasztságot. Ezek az urak kitörő örömmel fogadnak minden nézeteltérést a

nagy demokratikus pártok között és lógatják az orrukat, ha sikerül a nézeteltéréseket kiküszöbölni és az együttműködést újból megszilárdítani. A szocializmus követelése a legélesebb osztályharcot indítaná meg a demokrácia táborán belül, szembeállítaná egymással a dolgozókat és az így meggyengült demokrácia ellen a reakció könnyű győzelmet arathatna.

Helytelen volna azonban a szocializmus közvetlen megvalósítására törekednünk azért is, mert ma még nem áll a munkásság túlnyomó többsége szilárdan a Magyar Kommunista Párt mögött. Az országos választások megmutatták, hogy a legöntudatosabb, legharcosabb munkásréteg, a nagyiparnak és a bányáknak munkásai túlnyomó többségben pártunk mögé sorakoznak. De a magyar munkásosztálynak még meg kell szereznie azokat a harci tapasztalatokat, amelyek képessé fogják tenni arra, hogy a szocializmusért megvívandó döntő harc győzelmes vezetője lehessen.

Még azt sem mondhatjuk el, hogy a magyar munkásság és parasztság szövetsége elegendő mértékben megszilárdult volna. A parasztság együtt akar haladni a városi dolgozókkal, de ezt a szövetséget még meg kell kovácsolni. Az 1905-ös orosz forradalmat azért sikerült leverni, mert a parasztság még nem állott szilárdan a munkásság mellett. Elkésve, akkor mozdult meg, amikor a munkásságot már leverték. A cári reakciónak akkor sikerült két nagy ellenfelét elszigetelni és külön-külön megverni. Az utána következő évek politikai harcaiban az orosz parasztság a saját tapasztalatai alapján tanulta meg, hogy csak a munkásságban és annak vezető pártjában, a bolsevikokban bízhat. A magyar országgyűlési választások csattanós választ adtak arra az állításra, hogy a Magyar Kommunista Párt „városi" párt, hogy idegen a falutól. Bebizonyosodott, hogy pártunk mély gyökereket eresztett a faluban és éppen a parasztság legharcosabb, legöntudatosabb része sorakozott zászlaja alá. De az is bebizonyosodott, hogy a parasztság nagy tömegeinek a megnyerése még előttünk álló feladat. A munkás-paraszt szövetség alapja minden további lépésnek és végzetes volna az a politika, amely e szövetséget megingatná.

A legutóbbi választások nemcsak azt bizonyították be, hogy a magyar munkásság öntudatos tömegei, a parasztságnak jelentős része, tehát az ország lakosságának legkeményebben dolgozó, legharcosabb elemei pártunk mögé sorakoznak, hanem azt is, hogy a 25 éves fasiszta uralom politikai érettség, politikai tudat tekintetében rettenetes pusztítást vitt végbe a magyar népben. Ennek a pusztításnak a nyomait nem lehet rövid hónapok alatt eltüntetni. Hosszabb ideig tartó nevelő munkára van szükség. Arra van szükség, hogy a magyar népet a napi politikai harcokon keresztül saját tapasztalatai tanítsák meg arra, melyik párt képviseli valóban a dolgozók érdekeit és melyik ellenségük. Nincsen hatalmasabb politikai nevelő a széleskörű, egész népet megmozgató politikai

küzdelemnél. Nemcsak a magyar nép egészének, de a Kommunista Párt fiatal tagjainak is még megfelelő tapasztalatokra, iskolázásra van szükségük.

Végül nem vehet irányt a Magyar Kommunista Párt a proletárdiktatúrára a nemzetközi helyzet miatt sem. A fasizmust elpusztító győzelmes háború után az egész haladó emberiség leghőbb vágya a tartós béke biztosítása. Nem kétséges, hogy a tartós béke záloga csakis a győztes demokráciák, a Szovjetunió, Anglia és az Egyesült Államok együttműködése lehet. A következetes békepolitikát folytató Szovjetunió ezért törekszik ennek az együttműködésnek a megszilárdítására. Minden olyan kísérlet, amely felborítaná a szövetségesek közötti egyetértést, nemcsak a Szovjetunió politikáját támadná hátba, hanem újabb háború veszedelmét idézné fel és mérhetetlen veszélyekkel járna az egész emberiségre.

A Magyar Kommunista Párt nem csinálhat ilyen katasztrófapolitikát. A mi pártunk politikája mindig a valóságos helyzet marxista-leninista elemzésén, az erőviszonyok gondos számbavételén alapul. A szocializmus közvetlen megvalósítása ma járhatatlan út a dolgozók számára. De a szabadságszerető népek hősi küzdelme, a magyar munkásság öntudatos részének harca a német rablók ellen és a Vörös Hadsereg győzelme nem a burzsoázia számára kaparta ki a gesztenyét a tűzből. Ha a burzsoázia és a demokrácia jobbszárnya arra törekszik, hogy a demokratikus átalakulás ne lépje túl a közönséges, mérsékelt polgári demokrácia kereteit, úgy a munkásosztálynak azért kell harcolnia, hogy a demokratikus átalakulást következetesen végigvigye és olyan demokrácia valósuljon meg, amelyben a dolgozók kezében a dolgozókért van a hatalom.

A polgári és népi demokrácia formai hasonlósága

A népi demokrácia formai tekintetben nem más, mint egy igen széles polgári demokrácia. A népi demokrácia nem szünteti meg a tőkés magántulajdont, megtartja a népképviseleti rendszert (parlamentarizmust), kormánya a parlamentnek felelős minisztérium, és szabadságjogok tekintetében sem ad mást formailag, mint egy igen széles polgári demokrácia. De a formai hasonlóság nagy tartalmi különbözőséget rejt magában. A népi demokrácia gazdasági és politikai tartalmában különbözik a polgári demokráciától.

A hatalom a nép kezében van

A különbség elsősorban abban rejlik, hogy a népi demokráciában a hatalom nem a burzsoázia, hanem a nép kezében van. A marxista-leninista államelmélet tárgyalásánál azt mondottuk, hogy minden állam osztályállam. Ez a megállapítás azonban nem jelenti azt, hogy az állam ne lehessen több osztálynak a kezében. A burzsoá államban is lehetséges, hogy több osztály együtt gyakorolja a hatalmat. Például az angol polgári demokráciában vagy a volt magyar fasizmusban a kapitalisták és a földbirtokosok alkották az

uralkodó osztályokat. Éppígy lehetséges, hogy az állam ne kizárólag a munkásosztály, hanem valamennyi dolgozó, a nép kezében legyen. Azért, mert a „nép"-en belül osztályok vannak, azért nagy hiba volna a népet nemlétezőnek tekinteni. A népen mi, marxisták, a dolgozókat értjük, tehát elsősorban a munkásságot és a parasztságot. De a dolgozók közé tartozik a kispolgárság és az értelmiség is. Az értelmiség maga nem külön osztály, hanem réteg, amely különböző osztályokból rekrutálódik. Lehet benne burzsoá-, paraszt-, munkásszármazású. Az értelmiség dolgozó része, amely eddig a burzsoá államot szolgálta, igazi érdekeit felismerve, odaállhat — sőt oda is kell állnia — a népi demokrácia szolgálatába és akkor mint a munkásság és parasztság küzdőtársa foglalja el helyét az új demokratikus rendben.

A népi demokrácia elemei a fasizmus leverése után a legtöbb országban nem forradalmi úton valósultak meg, hanem a háború, a fasizmus elleni széles nemzeti tömegharc által lett a nép a hatalom részesévé. Éppen ezért a hatalom nem is tisztán a nép kezében van. A burzsoázia egy szárnya is résztvesz benne, részben azért, mert maga is küzdött a fasizmus ellen. A népi demokráciák kormányában tehát a legtöbb esetben a burzsoázia is képviselve van. A hatalomban azonban a döntő szó a munkásságé és a parasztságé kell hogy legyen. A népnek ezt a hatalmát mindenekelőtt a fasizmus és reakció maradványainak a megsemmisítésére kell felhasználnia, elsősorban a volt földesúri osztály ellen, másodsorban a finánctőke és a burzsoázia ellenséges, szabotáló elemei ellen.

A népi demokrácia államapparátusa

Ahhoz, hogy a hatalomban a döntő szó a dolgozóké legyen, természetesen nem elegendő egyszerű demokratikus parlamenti többség. Már a polgári demokrácia tárgyalásánál láttuk, hogy a burzsoázia főereje a polgári államban abban rejlik, hogy az államapparátust a kezében tartja. Ezt a gépezetet használja fel uralmának biztosítására, ha szükséges, a parlamenttel szemben. A népi demokrácia megtartja a parlamentarizmust, de ugyanakkor gondoskodik arról is, hogy az államapparátus a népi hatalom szerve legyen. A népi demokráciában nem szabad megtörténnie annak, hogy a fegyveres erőszakszervezet (katonaság és rendőrség) a nép ellen legyen felhasználható. Nem szilárdítottuk meg a népi demokráciát addig, amíg az államapparátust a nép szervévé nem tettük. Ez persze nem könnyű feladat. A volt uralkodó osztályok minden erejüket latbavetik, hogy a régi államapparátusból a reakciós tisztviselők kiseprését és a nép fiaival való helyettesítését, megakadályozzák. Nagyon jól tudják, hogy hatalmuk egyik legszilárdabb alapját védelmezik és minden pozíciót kemény, szívós harccal kell tőlük elhódítani. Az államapparátus megtisztításáért folyó harc tehát egyik legfontosabb frontszakasza a népi demokráciáért folyó küzdelemnek.

A »népi szervek«

Ezért különösen fontosak a népi demokrácia jellegzetes új intézményei, az úgynevezett „népi szervek" (nálunk Magyarországon a Nemzeti Bizottságok, Üzemi Bizottságok, Földműves Bizottságok, Igazoló Bizottságok és Népbíróságok). Ezek a szervek az új államapparátus feladatainak egy részét végzik el, közvetlenül a dolgozók közreműködésével. Nemcsak a dolgozók hatalmas támaszát jelentik a még eléggé meg nem tisztított államapparátus mellett, hanem aktivizálják a népet a reakció elleni küzdelemre, iskolái a demokratikus öntevékenységnek, az alulról jövő kezdeményezésnek, a nép demokratikus politikai nevelésének. Nem csoda ezért, hogy a reakció minden eszközzel megsemmisítésükre törekszik. Hol „feleslegesnek" nyilvánítják őket, hol hatáskörüket próbálják megnyirbálni, hol pedig egyenes megvesztegetéssel (különösen az üzemi bizottságok esetében) kísérleteznek. Kétségtelen, hogy a népi demokráciának ezek az új szervei sok esetben még nem működnek kifogástalanul. Például az igazoló bizottságok és népbíróságok többször a reakció eszközévé válnak. A 25 éves fasiszta elnyomás ezen a téren is érezteti hatását. De éppen ezért támogatni és erősíteni kell őket, hogy a dolgozók hatalmának megbízható támaszai lehessenek.

A polgári és népi demokrácia között tehát az első, lényeges tartalmi különbség abban rejlik, hogy *a polgári demokráciában a hatalmat a burzsoázia gyakorolja (esetleg a földesúri osztállyal együtt), míg a népi demokráciában a hatalomban a döntő szó a népé, a dolgozóké.* A népi demokrácia politikai hatalmát elsősorban arra használja fel, hogy a polgári hatalmak követeléseit a legvégsőkig végrehajtsa.

A radikális földreform

A polgári forradalomnak egyik feladata lett volna elvenni a földet a földesuraktól. Ez nem szocialista, hanem polgári követelés. A polgári forradalom mégsem hajtott végre sehol sem radikális földreformot, kivéve Franciaországot, ahol a nagy francia forradalomban elkobozták az egyházi és világi földesurak földjeit. (De itt sem a polgárság, hanem a kispolgárság pártja, a jakobinusok.) A földbirtokosok kisajátítása a burzsoáziának is érdeke, mert megszabadul versenytársától, a földesúri osztálytól, amely akadályozza a tőke benyomulását a mezőgazdaságba. Ennek ellenére a burzsoázia mégsem sajátította ki a földesurakat. Ahol a polgári forradalom korán zajlott le (például Angliában), ott azért, mert még gyenge volt. Ahol pedig későn, ott azért, mert már félt a háta mögött álló proletariátustól, félt attól, hogy a földesurak kisajátítása után majd rá kerül a sor.

A munkás—paraszt szövetség

A népi demokrácia egyik legfontosabb feladata ezért — különösen Magyarországon — a radikális földreform végrehajtása. Csakis így szilárdíthatja meg a népi demokrácia alappillérét, a munkás—paraszt szövetséget. Osztályok szövetségének összekovácsolása nem szavakkal, hanem tettekkel történik. Nem elegendő a parasztok földhözjuttatása. Ez már részben megtörtént. Hanem arról is gondoskodni kell, hogy a tőke a földet ki ne vehesse a parasztság kezéből. Ez történt Franciaországban, ahol ugyan a nagy polgári forradalomban a paraszt megkapta a földet, de később a burzsoázia gazdasági eszközökkel elvette tőle és ma már néha csak egy fél, vagy negyed hold van egy-egy paraszt kezén. Ettől a veszélytől csak a munkásság mentheti meg a parasztságot. A magyar munkásosztály a mai súlyos ellátási nehézségekből csak úgy tud kiútat találni, ha a paraszt élelmet ad számára. A parasztság pedig csak úgy tudja földjét megtartani, ha a munkásság iparcikkekkel látja el és politikailag mellette áll. Egyik sem tud meglenni a másik nélkül, szorosan egymásra vannak utalva, együtt kell haladniok.

A kapitalizmus ellenőrzése

A munkásság és parasztság szilárd szövetsége adja meg azt a politikai hatalmat, amellyel a népi demokratikus állam a polgári demokrácia gazdasági tartalmát is megváltoztatja. A népi demokrácia nem szünteti meg a kapitalizmust, de a kapitalizmus is különböző lehet. Az Egyesült Államokban is, Angliában is kapitalizmus van. Az Egyesült Államokban mégsincs arisztokrácia, Angliában pedig van. A népi demokrácia nem szünteti meg a munkaeszközök magántulajdonát (a kapitalista magántulajdont) általában, de a kapitalizmust a nép ellenőrzése alá helyezi. A népet, a nemzetet kell szolgálnia és nem mint eddig, idegen érdekeket, vagy kizárólag saját profitérdekeit. A kapitalizmus Magyarországon sokezer szállal kapcsolódott a német imperializmushoz és az ország egész gazdasági életét már évtizedek óta a német rablók szolgálatába állította. Ennek meg kell szűnnie. De meg kell szűnnie annak is, hogy a termelés kizárólag a tőke önző profitérdekeit szolgálja. Erről a dolgozók kezében lévő államhatalomnak kell gondoskodnia. A burzsoázia persze nagyon jól tudja, hogy mennél inkább jut döntő szóhoz a hatalomban a munkásság, parasztság és haladó értelmiség, annál inkább tudja majd az államhatalmat a szabotáló tőkések ellen felhasználni. Ezért a dolgozók hatalmának kiszélesítése csak a legkeményebb harcok árán lehetséges. Ha ez a szívós, lépésről-lépésre haladó harc eredménnyel jár — és eredménnyel kell járnia —, akkor nem a tőke fogja az államot a dolgozók ellen használni, hanem a dolgozók állama fogja a tőkét kordában tartani. Kapitalizmus és kapitalizmus között különbség van. Más az a kapitalizmus, amely kézben

tartja az államot és más az, amelyet az állam ellenőriz. A népi demokratikus állam tehát erősen belenyúl a gazdasági életbe. Nem tűri, hogy a nemzet védelme és ellátása szempontjából döntő fontosságú mammutüzemek olyanok magántulajdonában maradjanak, akik ezeket a nemzet érdekei ellen használják fel. Ezért nacionalizálja a nemzetre legfontosabb ipari üzemeket, bányákat, erőműveket, óriási üzemeket.

Tudjuk viszont, hogy a modern kapitalizmusban az ipari tőke szorosan összefonódott a banktőkével. Egy pár hatalmas bank kezében tartja az ország jelentős iparvállalatainak túlnyomó részét. A hitelrendszer bonyolult szövevényén keresztül a finánctőke az ország egész gazdasági életén uralkodik. Ezért a népi demokrácia fontos követelése (ahol még nem történt meg) a Nemzeti Bank államosítása, a bankok állami ellenőrzés alá helyezése, esetleg (mint Franciaországban) a nagybankok államosítása. A tőke ellenőrzésére és a nemzeti célok szolgálatába állítására a népi demokrácia a dolgozók új népi szervét, az üzemi bizottságot is felhasználja.

A dolgozók életszínvonalának emelése

A nép politikai hatalma, az állam erős belenyúlása a gazdasági életbe lehetővé teszi a dolgozók életszínvonalának emelését. A népi demokrácia gondoskodik arról, hogy a földhöz juttatott parasztság virágzó kisgazdaságokat teremthessen és — a kapitalizmus korlátain belül — emeli a munkásság, értelmiség, városi kispolgárság életszínvonalát is. A népi demokrácia megvalósítja a nyolcórás munkaidőt. A bérharcban a dolgozók oldalán áll, megakadályozza a bérek letörését, sőt gondoskodik arról, hogy a termelés növekedése ne kizárólag a tőkések profitját gyarapítsa, hanem a dolgozók javára is váljék, akár közvetlenül béremelés formájában, akár más közvetett formában. A népi demokrácia minden dolgozóra kiterjeszti a szociális biztosítást, úgyhogy az ne csak papíron, hanem a valóságban is komoly támasza legyen a betegség, baleset, öregség, munkanélküliség, stb. miatt keresetképtelenné vált dolgozóknak. Céltudatos, átfogó kultúrpolitikával emeli a dolgozók kulturális életszínvonalát, lehetővé teszi, hogy a kultúra ne csak egy kiváltságos réteg, hanem az egész nemzet közkincsévé váljék. Szóval: a népi demokrácia olyan életszínvonalat biztosít a dolgozóknak, amely a kapitalizmuson belül a lehető legjobb.

A fiatal magyar demokrácia a háború szörnyű pusztításai következtében egyelőre nem az életszínvonal emelkedését, hanem süllyedését jelentette a dolgozóknak. Nekünk kell begyógyítanunk mindazokat a sebeket, amelyeket a német rablók és magyar cinkosaik ütöttek a nemzet testén. A pusztulásból való felemelkedés óriási áldozatokat követel a magyar dolgozóktól. De ezek az áldozatok nem lehetnek egyoldalúak. A kapitalizmus eddig mindig

elérte azt, hogy a háborúk pusztításait követő újjáépítés terhét a dolgozók vállaira rakja. Így volt ez az első világháború után, ezzel próbálkozik ma is. A népi demokrácia feladata, hogy ezeket a kísérleteket megakadályozza. A dolgozók vállalják a felépítés áldozatait, mert tudják, hogy ezzel saját szenvedéseik idejét rövidítik meg és mert tudják, hogy saját maguknak építik az országot. De ugyanakkor bátran fogják használni hatalmukat azok ellen, akik eddig még mindig kibújtak az áldozatok alól, és ki fogják kényszeríteni a terhek egyenlő elosztását.

Látjuk tehát, hogy a népi demokrácia — bár formájában hasonlatos — politikai és gazdasági tartalmában nagyon is különböző a polgári demokráciától. Új lehetőségeket nyit meg a dolgozók előtt nemcsak gazdasági helyzetük javítására, nemcsak politikai helyzetük hatalmas megerősítésére, hanem ezen keresztül a szocializmusért folyó küzdelem számára is. Ezért a *népi demokrácia megerősítéséért* folytatott harc sorsdöntő a magyar nemzet, de a magyar munkásosztály jövője szempontjából is. Végigküzdjük ezt a harcot szilárdsággal, lelkesedéssel, a rendelkezésünkre álló minden erővel és azzal a biztos tudattal, hogy minden egyes győzelmesen megvívott csata közelebb hoz bennünket a szocializmus megvalósításához.

KÉRDÉSEK:

1. Mit jelent az, hogy az állam történelmi kategória?
2. Mi az állam?
3. Mi a demokrácia és diktatúra viszonya egymáshoz?
4. Milyen államtípusok voltak és vannak?
5. Mi az államforma?
6. Mit jelent az egyenlőség a polgári demokráciában?
7. Mik a szabadságjogok?
8. Igazi népképviselet-e a polgári parlament?
9. Mi az államapparátus szerepe a polgári demokráciában?
10. Hogyan értékeljük a polgári demokráciát?
11. Mi a fasiszta állam és miért jött létre?
12. Miért nem vehet a MKP irányt a proletárdiktatúrára?
13. Miben egyezik a polgári és népi demokrácia?
14. Miben különbözik a polgári és népi demokrácia?
15. Mit jelent a magyar népi demokrácia a magyar dolgozók jövője szempontjából?

IRODALOM

Lenin: Állam és forradalom. I. fejezet.

Rákosi Mátyás: A magyar demokrácia kérdései.

Rákosi Mátyás: A népi demokrácia. (A MKP Politikai Akadémiája. I. füzet.)

Rákosi Mátyás: A népi demokrácia útja.

Révai József: Miért harcol a MKP a független, szabad, demokratikus Magyarországért?

Gerő Ernő: Magyarország gazdasági újjáépítése. (A MKP Politikai Akadémiája, IX. füzet.)

Rákosi Mátyás: A népi demokrácia kérdései.

Rudas László: A Szovjetunió alkotmánya. (A MKP Politikai Akadémiája. VIII. füzet.)